

**Govor Latinke Perović na svečanosti povodom Dana Univerziteta Donja Gorica, 11. 11. 2015.
god, kada je izabrana za prvog počasnog doktora UDG-a**

Uvaženi visoki predstavnici Crne Gore,
Poštovani gospodine Rektore,
Dragi prijatelji i kolege,

Dodelivši mi visoko zvanje počasnog doktora nauka ovog po duhu i težnjama mladog Univerziteta – učinili ste mi veliku čast. Pitam se, ne iz lažne skromnosti, koliko sam dostojna te časti. Ne zato što bih sumnjala u ono što sam celog života radila, već zbog toga što imam svest o tome da oni koji mi za taj rad odaju priznanje pripadaju narodu koji se kroz svoju istoriju borio ne smao za goli opstanak, već za napredak koji ga je učinio prepoznatljivim među drugim narodima – na Balkanu, u Evropi i svetu. To je bilo moguće, jer je Crna Gora uvek imala ljude koji su nastojali da razumeju vreme i prepoznaju njegove znake. Ne kažem ovo kao istraživač prošlosti o kojoj je danas ovde tako inspirativno govorio rektor Veselin Vukotić – već kao savremenik one generacije tih ljudi koja je i na mene uticala.

Crna Gora je imala mislioce poput Milovana Đilasa. Uz Josipa Broza Tita, on je danas u svim svetskim enciklopedijama jedino ime koje obeležava istoriju druge Jugoslavije. Ima autora koji tvrde da su njih dvojica jedini disidenti. Na različite načine važna su i ta dva disidenstva. Dok je Josip Broz Tito načeo vojno-politički monolit oličan u Sovjetskom Savezu posle Drugog svetskog rata, okosnicu jednog od dva bloka u Hladnom ratu, da bi očuvao nezavisnost jugoslovenske države, Milovan Đilas je posejao sumnju u ideološki komunistički monolit kao novu veru, u Moskvu kao Treći Rim. Njegova je jeres postala univerzalna, a kada je komunistička ideologija doživela slom, Milovan Đilas nije postao ni antikomunista ni nacionalista: gledao je napred.

Poznavala sam vrhunske jugoslovenske diplomate koje je iznedrio crnogorski narod, poput Veljka Mićunovića, jugoslovenskog ambasadora u Moskvi, u dva mandata. Njegova knjiga *Moskovske godine* i danas je jedan od važnih udžbenika iz međunarodnih odnosa na univerzitetima u svetu. Bio je jedinstven među poznavaocima sovjetske politike, i to ne one tekuće već strateške. Pisao je da velike države ne menjaju svoje spoljno-političke ciljeve. Za carsku Rusiju, kao i za Sovjetski Savez, ti su ciljevi uvek imperijalistički – teritorijalna ekspanzija ima prioritet. Oni ne zavise od vladajuće ideologije i režima. Oni se samo, kako je, krajnje otvoreno, rekao prethodni ruski ambasador u Srbiji, Aleksandar Konuzin, kroz generacije prilagođavaju i usavršavaju.

Veljko Mićunović je pripadao onom jezgru jugoslovenske komunističke elite, koje je 1948. godinu videlo kao pravo oslobođenje, a pomirenje sa Hruščovim kao odustajanje od razvoja jugoslovenskog društva kao modernog, po uzoru na zapadnoevropska društva. Otuda i njegov odnos prema Josipu Brozu Titu: video ga je kao istorijsku ličnost one epohe koju je obeležila ruska revolucija, a ne kao faraonskog vođu, kome se treba klanjati.

Poznavala sam, ne tako blisko kao Milovana Đilasa i Veljka Mićunovića, i crnogorske vojskovođe u Narodno-oslobodilačkom ratu, a pre toga španske borce: Peka Dapčevića i Danila Lekića, bez koga, kako je rekao Koča Popović, ne bi bilo proboja na Sutjesci.

Radila sam sa nekim danas zaboravljenim ljudima, kao što su Budislav Šoškić i Miljan Radević. Od početka jugoslovenske krize bila sam u razgovorima sa Veljkom Milatovićem. Saglasni u svemu, jednako smo gledali na uzroke krize, razorni nacionalizam, ali i na jedino moguću perspektivu jugoslovenskih naroda u miru – uzajamnom priznanju i otvaranju prema Evropi.

Često sam dolazila u Crnu Goru. Sarađivala sam sa čuvenim podgoričkim CID-om. Obajvili smo tri knjige ideologija ruskog narodnjaštva: Hercenov *Ruski narod i socijalizam*, Lavrovljeva *Istorijska pisma*,

Bakunjinovu *Državnost i anarhiju*. Tako smo, prvi put u srpskoj i crnogorskoj istorijskoj nauci, došli do teorijskog korena socijalizma u Srbiji i Crnoj Gori, u agrarnim slovenskim zemljama. Često sam govorila mladima na fakultetima i njihovim tribinama. U sećanju mi je ostalo predavanje u Crnogorskoj akademiji nauka i umetnosti, uz grižu savesti da to nije bilo najbolje što sam mogla. Učestvovala sam na Božićnim susretima, na kojima smo, kroz dijalog išli ka referendumu o nezavisnoj Crnoj Gori.

Kroz sve ove kontakte naučila sam dve stvari koje su, po mom mišljenju, bile strateški važne za Crnu Goru. U njoj je izvršen diskontinuitet, ali je očuvan i kontinuitet nekih tekovina i vrednosti stečenih u periodu posle Drugog svetskog rata. To je prirodan tok istorije. Ovde nikada nisu postali upitni: antifašizam, obrazovanje, emancipacija žena; stvaranje privrednih, kulturnih, naučnih i obrazovnih institucija.

A zatim, za mene je Crna Gora, već u krizi bila ona jugoslovenska republika koja je u mladoj generaciji pripremila kritičnu masu za dolazeće vreme i njegove teške izazove. I to je ono što objašnjava kako mala i siromašna Crna Gora uspeva danas da drži korak sa vremenom koje prožima duh otvorenosti prema svetlu. Na tom tragu bio je u Srbiji Zoran Đinđić, koji je od terora devedesetih sklanjao glavu baš ovde, u Crnoj Gori.

Tako, primajući danas visoko priznanje, imam uverenje da sam već davno pre njega bila nagrađena jer sam poznavala one velike ljude koji su pripremali Crnu Goru za učešće u drami savremenog sveta. To priznanje ne pripada samo meni, već svim ljudima u Srbiji koji su zajedno sa vama, težili i teže istom cilju. U njihovo i u svoje ime, ja vam, dragi prijatelji, najsrdanije zahvaljujem! Nadam se da ostatkom života neću učiniti ništa čime bih vas postidela i naterala da kažete: pogrešili smo.